

نتایج یک افکارسنجی ملی درباره انتخابات ریاست‌جمهوری خرداد ۱۴۰۰ مشارکت عمومی، الگوی ترجیحات رای ووضیعت چهره‌های مهم‌ران‌نشان می‌دهد

کارآمدی و رفع تبعیض، برگ برنده انتخابات ۱۴۰۰

کمتر از ۶ ماه تا انتخابات ریاست‌جمهوری سیزدهم در ایران باقی مانده و گروه‌های مختلف سیاسی فعالیت‌های خود را برای نقش‌آفرینی موثر در این رویداد مهم آغاز کرده‌اند. در میان این تلاش‌ها که هر روز پررنگ‌تر هم می‌شود، همچنان ابهام و سوالات زیادی درخصوص میزان مشارکت، تمایلات جناحی مردم و موضوعات دیگری که هر کدام می‌تواند در این انتخابات سرنوشت‌ساز باشد وجود دارد،البته نه اینکه در این انتخابات ابهام هست‌و در ادوار گذشته نبوده، بلکه کاهش مشارکت در اسفندماه گذشته یعنی انتخابات مجلس شورای اسلامی و تصور غالب درمورد واپس‌زدگی مردم از جناح‌های سنتی سیاسی، همچنان بر جامعه سایه دارد و از این لحاظ برخی

تحلیل می‌کنند که ابهام‌های کنونی درمورد انتخابات سال آینده جدی‌تر از ادوار پیشین است. در انتخابات ۱۴۰۰ از یک‌سو با گفتن‌هایی اصیل مواجه هستیم که هر کدام در ادوار گذشته بنوعی و نسبتی مصرف شده‌اند و درمقابل عملکرد دولت آنچنان در زنده‌گی مردم اثر منفی گذاشته که دوباره گفتن‌هایی که در ادواری چون انتخابات ۸۴ میدان‌دار بود، جوانه زده و در دید مردم از اهمیت بالتری برخوردار است. درکنار این مساله، چهره‌هایی هم زمزمه حضور دارند که بعضا در گذشته یک یا چندبار تست شده‌و نتوانسته‌اند اقبال عمومی را به خود جلب کنند و برخی دیگر هم اساسا اقتدر ناشناخته هستند که گمان رای‌آوری بالای آنها

نمی‌رود و ایسن هم خودموضوعی است که بر ابهام‌ها افزوده‌است.

همین سایه انداختن ابهام بر کنش نهایی مردم درخصوص انتخابات هم هست که باعث شده خیلی‌ها یا سردرگم شوند یا چراغ‌خاموش حرکت کنند تا با روشن شدن فضا تصمیم دقیق‌تری بتوانند بگیرند. در چنین شرایطی این نظر‌سنجی‌ها هستند که به میدان می‌آیند و درصورتی که قابل‌اعتنا باشند می‌توانند مطالبه و خواست عمومی را مشخص کرده و از این مسیر عاملی برای برنامه‌ریزی دقیق‌تر فعالان و گروه‌های سیاسی باشند و کمک کنند تا حاکمیت، طیف‌های مختلف و چهره‌های فعال تصمیم صحیحی برای تعامل با جامعه بگیرند.

دوم: شرایط شرکت در انتخابات

در این بخش از افرادی که در سوال قبلی گفته بودند احتمالا در انتخابات شرکت می‌کنند یا برای شرکت در انتخابات مردد هستند، پرسیده شده است «در چه صورتی در انتخابات ریاست‌جمهوری سال بعد شرکت می‌کنید؟» سوالی که پاسخ‌های جالب توجهی داشته است. دو آمار اصلی در پاسخ‌ها را مرور می‌کنیم. ۴۰/۵ درصد پاسخ‌دهندگان گفته‌اند مشارکت‌مان بستگی دارد به اینکه چه کسانی در انتخابات کاندیدا شوند؟ که این خود نشان می‌دهد حضور شخصیت‌ها و افراد موجه برای مردم اهمیت بالایی دارد و می‌تواند بر شور عمومی بیفزاید. درکنار این مساله ۳۸درصد از مشارکت‌کنندگان در این نظر‌سنجی گفته‌اند درصورتی که شرایط اقتصادی بهتر شود، از دولتی خارج شده و در انتخابات شرکت خواهند کرد. این عدد هم در نوع خود بسیار جالب‌توجه است، چراکه به‌خوبی توصیف می‌کند بهبود شرایط اقتصادی چه اثری در امید مردم برای تلاش و نقش‌آفرینی در مسیر تعیین سرنوشت‌شان دارد، یا بهتر بگوییم بهبود شرایط اقتصادی چه تأثیری بر فهم عمومی درباره نقش انتخابات و نظام سیاسی حاکم در شرایط زندگی آنها دارد. چنانکه این موضوع همیای اینکه چه کسی در انتخابات کاندیدا شود، بر میزان مشارکت موثر است و اگر مسئولان کشور بتوانند تا خرداد آینده تغییری در وضعیت عمومی زندگی و معیشت مردم ایجاد کنند، به احتمال فراوان خواهند توانست مشارکت را بالاتر از ۵۰ درصد نگه دارند.

بد نیست در همین بخش به ذکر یک موضوع دیگر که در صفحه قبلی مربوط به انتخابات گفته بودیم، اشاره کنیم؛ آن‌هم اینکه وقتی ۳۸ درصد از کسانی که نسبت‌به حضور در انتخابات مرددند، می‌گویند یا تغییر شرایط اقتصادی نگاه‌شان به حضور در انتخابات مثبت خواهد شد این است که مردم خواه ناخواه با شرایط کنونی جامعه در دو گفت‌مان اصلی بیشتر جای می‌گیرند؛ یکی گفت‌مان کارآمدی و دیگری عدالت است که هر دو به‌صورت مستقیم به عملکرد اقتصادی سیستم اجرایی کشور مربوط می‌شود و طبعاً اگر کسی از یک‌سو ادعیه برقراری عدالت در جامعه را داشته و بتواند این گفت‌مان را نمایندگی کند و از سوی دیگر در کارنامه خود عملکرد اجرایی مثبتی را ثبت کرده باشد به احتمال زیاد خواهد توانست بخش مهمی از آرای عمومی را به‌خود جلب کند.

اول: میزان مشارکت

مطابق معمول اولین موضوعی که در این نظر‌سنجی به آن اشاره شده، میزان مشارکت است. آنچنان که مشخص است، مشارکت در انتخابات آتی مانند انتخابات مجلس گذشته تحت‌تأثیر مستقیم دو عامل مهم قرار دارد؛ یکی شیوع کرونا که بر پرتکل‌های سنگینی را برای زندگی مردم تجویز کرده و طبعاً احتیاط‌هایی را برای حضور در مجامع در پی خواهد داشت و دوم عملکرد دولت که تأثیر بسیار منفی و مخربی بر مشارکت و میزان اعتماد عمومی به قوه مجریه گذاشته است. با این حال اما در این نظر‌سنجی مردم پاسخ قابل‌تأملی درباره مشارکت داشته‌اند. ۴۲/۱ درصد از افراد درخصوص مشارکت پاسخ داده‌اند که حتما در انتخابات آتی شرکت خواهند کرد و ۶/۲درصد نیز گزینه به احتمال زیاد را انتخاب کرده‌اند. جمع این دو عدد نشان می‌دهد از همین امروز می‌توان روی مشارکت بیش از ۴۸ درصدی مردم حساب کرد و امید داشت که با افزایش شور عمومی در ایام

منتهی به انتخابات میزان مشارکت بالاتر هم برود؛ قاعده‌ای که در همه ادوار مشابه بوده و اگر اتفاق خاصی نیفتد، در این دوره هم می‌توان انتظار آن را کشید.

نکته دیگر درمورد این بخش این است که ۲۳/۷ درصد جامعه آماری گفته‌اند که هنوز تصمیمی برای مشارکت نگرفته‌اند که اگر بنا به قانون احتمال تصور کنیم نیمی از آنها در انتخابات شرکت خواهند کرد، باید برای انتخابات ریاست‌جمهوری آینده انتظار مشارکتی حدوداً ۶۰ درصدی را کشید.

البته در این میان باید به دو مساله دیگر هم اشاره کرد؛ یکی اینکه نظر‌سنجی‌های مشابه در آذرماه سال ۹۵، گویای عددی بالاتر هستند و فاصله‌ای حدوداً ۸ تا ۱۰ درصدی را نشان می‌دهند و دوم اینکه با افزایش چالش‌هایی چون تورم سنگین یا اخبار ناامیدکننده از عملکردهای دولت و مجلس ممکن است این میزان مشارکت کاسته شود؛ موضوعاتی که البته می‌تواند یک زنگ هشدار برای مسئولان هم باشد تا هم نسبت‌به یافتن راهی برای مشارکت اینمن در ایام کرونا تلاش کنند هم بای تدبیری‌های خود مسیر رشد مشارکت را متوقف نکرده یا از آن نگاهند. آخرین عدد جالب‌توجه در این بخش این است که از میزان مشارکت در افراد بالای ۵۰ سال، بیشتر از ۵۰ درصد و حدود ۵۵ بوده و در افراد کم‌سن‌وسال‌تر، عدد مشارکت روی ۲۸ درصد ایستاده است.

رای احتمالی به شخصیت‌های سیاسی

جذاب‌ترین قسمت هر نظر‌سنجی انتخاباتی در هر مقطعی احتمالاً بررسی نظرات عمومی درمورد کاندیداتوری و رای‌آوری افرادی است که در فضای سیاسی کشور فعال بوده و گمان آن می‌رود که کاندیدای انتخابات شوند. در این نظر‌سنجی هم در دو بخش به این مساله پرداخته شده و درصد موفقیت حضور یا فعال شدن برخی چهره‌ها در انتخابات از دید مردم بررسی شده است.

بخش اول: کاندیداتوری اشخاص

در این بخش ابتدا کسانی که گفته‌اند به‌هیچ‌عنوان در انتخابات شرکت نخواهند کرد از جامعه آماری نظر‌سنجی حذف شده و از افراد باقی‌مانده پرسیده شده که «اسم چند شخصیت سیاسی را می‌خوانیم. درصورت کاندیدا شدن هر کدام از اینها تا چه حد ممکن است به وی رای دهید؟» پاسخ‌ها را برای هر فرد در ادامه مرور می‌کنیم. توضیح اینکه از میان چهره‌هایی که احتمال کاندیداتوری آنها می‌رود، نام ۱۰ نفر در این نظر‌سنجی آمده است و پاسخ‌ها هم در قالب نمی‌دانم، نمی‌شناسم، زیاد، تاحدی، کم و اصلاً تقسیم‌بندی شده است.

سیدابراهیم رئیسی: رئیس کنونی دستگاه قضا که در انتخابات قبلی موفق شده بود ۱۵/۸ میلیون رای از مردم به دست آورد، در این نظر‌سنجی با اختلاف در جایگاه اول قرار دارد. رای قطعی ۳۵/۲درصد پاسخ‌دهندگان با اوست و گفته‌اند به احتمال زیاد به او رای خواهند داد و ۱۷/۷ درصد نیز تاحدی به او تمایل دارند. ۹/۲درصد تمایل‌شان به وی کم است و ۱۲/۵ درصد هم قطعاً به وی رای نخواهند داد که در حکم رای منفی قطعی رئیس تلقی خواهد شد. ۱۴ درصد هم گفته‌اند سیدابراهیم رئیس‌ی را نمی‌شناسند.

محمدباقر قالیباف: نفر دوم لیست رئیس مجلس شورای اسلامی است کسی که در انتخابات ۹۶ به‌نفع سیدابراهیم رئیس‌ی کنار کشید و در انتخابات قبل‌تر هم نتوانست در رقابت با حسن روحانی به پیروزی برسد. ۱۹/۲درصد از پاسخ‌دهندگان گفته‌اند به احتمال زیاد به وی رای خواهند داد و ۲۰/۷ نیز گزینه تاحدی نسبت به او تمایل دارند را انتخاب کرده‌اند. ۱۵/۱ درصد تمایل‌شان کم است و ۲۵/۲درصد هم قطعاً به وی رای نخواهند داد.

محمدجواد ظریف: وزیر امور خارجه که این روزها در رسانه‌های اصلاح‌طلب نام او زیاد شنیده می‌شود در جایگاه سوم قرار دارد، هرچند بارها گفته قصد کاندیداتوری در انتخابات را ندارد. او در این نظر‌سنجی جایگاه سوم را دارد چراکه ۱۸ درصد از شرکت‌کنندگان گفته‌اند به احتمال زیاد درصورت کاندیداتوری به وی رای خواهند داد. محمدجواد ظریف ۲۷/۳درصد هم رای منفی دارد و این میزان از افراد گفته‌اند که اصلاً به او رای نخواهند داد. از میان نظرات ۱۷/۳ درصد هم گفته‌اند به وی تاحدی تمایل دارند و همچنین ۱۳/۸ گفته‌اند با احتمال کمی ممکن است به او رای بدهند.

علی لاریجانی: رئیس چند دوره مجلس در ادوار اخیر با فاصله

معناداری نسبت به سه نفر اول قرار دارد و به‌عبارتی می‌توان گفت که او صدرنشین نیمه دوم جدول ۱۰ نفره است. علی لاریجانی در نگاه حاضران در نظر‌سنجی تنها ۶/۶درصد رای‌آوری با احتمال زیاد دارد و البته ۳۳/۱درصد

هم رای منفی دارد که در جمع ۱۰ نفره از همه بالاتر است.

سردار حسین دهقان: از اینجای جدول به بعد یک ویژگی مهم درخصوص آرای عمومی به چهره‌هایی که احتمال دارد کاندیدای انتخابات شوند وجود دارد و آن ویژگی این است که غالب افراد آن هم با درصد بسیار بالایی گفته‌اند اساساً این شخصیت‌ها را نمی‌شناسند. در این جمع نفر اول حسین دهقان، وزیر دفاع دولت حسن روحانی است. ۶۶/۸درصد گفته‌اند اصلاً حسین دهقان را نمی‌شناسند که بخواهند به او رای بدهند یا خیر. ۵/۳درصد از افراد گفته‌اند به احتمال زیاد به وی رای خواهند داد و ۹/۸درصد هم گفته‌اند حتماً به او رای خواهند داد.

مسعود پزشکیان: نفر ششم نایب‌رئیس مجلس دهم و وزیر بهداشت دولت اصلاحات است. مسعود پزشکیان که البته اعلام تمایلی برای حضور در انتخابات نکرده است ۴درصد رای با احتمال زیاد دارد، ۹/۷درصد گفته‌اند اصلاً به او رای نخواهند داد و ۷۰/۸درصد هم گفته‌اند او را نمی‌شناسند. **عزت‌الله ضرغامی:** جایگاه هفتم در اختیار رئیس اسبق صداوسیماست. او هم مانند ۶نفر آخر جدول کمتر شناخته‌شده است و ۵۰/۸درصد گفته‌اند او را نمی‌شناسند. در عین حال ضرغامی رای منفی بالایی دارد و ۱۹درصد گفته‌اند اصلاً به وی رای نخواهند داد. ۳/۲درصد هم به احتمال زیاد در انتخابات به او رای می‌دهند.

سورنا ستاری: معاون علمی رئیس‌جمهور نفر هشتم است. ۷۶/۲درصد او را نمی‌شناسند، ۳/۱درصد با احتمال زیاد به او رای می‌دهند و ۹/۴درصد هم اصلاً به وی رای نخواهند داد.

پرویز فتاح: رئیس بنیاد مستضعفان نفر یکی مانده به آخر این لیست است. ۷۱/۶درصد از افراد گفته‌اند وی را نمی‌شناسند، ۲/۸رصد با احتمال زیاد به وی رای خواهند داد و ۱۰/۱ درصد هم رای منفی دارد. **مهرداد بذریعاش:** رئیس دیوان محاسبات نفر آخر این لیست است. ۷۷/۴درصد وی را نمی‌شناسند، کمتر از یک‌درصد به او با احتمال زیاد رای می‌دهند و ۱۰/۵درصد هم رای منفی دارد.

بخش دوم تمایل افراد به چهره‌های سیاسی

در این بخش از حاضران در نظر‌سنجی پرسیده شده که از نظر سیاسی نظر شما به کدام‌یک از افرادی که نام‌شان ذکر می‌شود (محمود احمدی‌نژاد، سیدابراهیم رئیس‌ی، محمد خاتمی، حسن روحانی و علی‌اکبر ناطق‌نوری) نزدیک‌تر است. نکته جالب‌توجه اینجااست که ۳۵/۷درصد گفته‌اند که به هیچ‌یک از افرادی که نام‌شان پرسیده شده نزدیک نیست! ۲۲/۷درصد رئیس دولت‌های نهم و دهم را انتخاب کرده‌اند، ۲۰/۲درصد سیدابراهیم رئیس‌ی رئیس قوه‌قضائیه و ۱۰/۶ درصد هم محمد خاتمی رئیس‌جمهور دوره اصلاحات. نکته قابل‌توجه این است که تنها ۲/۶درصد حسن روحانی را در این نظر‌سنجی برگزیده‌اند که این خود گویای میزان محبوبیت رئیس‌جمهور است، ۱۰/۹ درصد هم ناطق‌نوری را انتخاب کرده‌اند و ۷/۳درصد هم ترجیح داده‌اند این سوال را بی‌پاسخ بگذارند.

ترجیحات عمومی درمورد ویژگی‌های رئیس‌جمهور بعدی

همواره در ایام منتهی به انتخابات برخی شبهات خاص با این امید که توان انحراف افکار عمومی و مساله‌سازی برای جلوگیری از عدم تمرکز مردم روی مسائل اصلی را داشته باشند از جانب برخی رسانه‌های داخلی و خارجی در جامعه ایجاد می‌شود. پمپاژ تبعیض یکی از اهداف اصلی این عملیات روانی است و طبعاً تلاش می‌کند یا مردم را از حضور در انتخابات بازدارد یا گزینه انتخابات محدود و تحدید آزادی را بیرواند.

یک: ریاست‌جمهوری زنان نامردان

اولین سوال در نظر‌سنجی یادشده از مردم درباره این القائات، مربوط به مساله جنسیت رئیس‌جمهور آینده است. از جمع مشارکت‌کنندگان پرسیده شده که در دوگانه مرد یا زن بودن رئیس‌جمهور آینده ایران، کدام‌یک برایشان اولویت دارد که آنها یا رقم بالایی گفته‌اند برایشان فرقی نمی‌کند. دقیقاً ۶۵درصد از جامعه آماری این نظر‌سنجی گفته‌اند دغدغه زن بودن یا مرد بودن رئیس‌جمهور بعدی ایران را ندارند، ۲۵ درصد ذکر کرده‌اند مرد بودن رئیس دولت را ترجیح می‌دهند و ۹ درصد هم بیان کردند که اولویت‌شان با حضور یک زن در جایگاه ریاست قوه مجریه است. این اعداد به‌خوبی گویای این است که تلاش برای ایجاد یک دوقطبی در این زمینه چقدر با مطالبات عمومی مغایر است و نمی‌تواند در جامعه اثربخش باشد.

دو: ریاست‌جمهوری یک فرد نظامی

یکی از موضوعاتی که این روزها در دستورکار رسانه‌های خارجی و برخی اصلاح‌طلبان داخلی قرار دارد، پرداختن به مساله ریاست‌جمهوری یک فرد نظامی در ایران است. باوجود اینکه فعلاً و تنها کسی که از میان افراد نظامی به‌صورت رسمی اعلام کرده در رقابت‌های انتخاباتی حاضر خواهد شد، حسین دهقان، وزیر دفاع دولت حسن روحانی است. این دست رسانه‌ها تلاش می‌کنند از حضور یک فرد نظامی در جایگاه ریاست‌جمهوری تعبیر و تفسیری دیکتاتورمانه داشته باشند و بگویند با چنین اتفاقی چالش‌هایی برای مساله آزادی در کشور ایجاد خواهد شد ...

حالا اما این نظر‌سنجی یکی از سوالات اصلی خود را به این موضوع اختصاص داده و از مردم پرسیده است که در دوگانه ریاست‌جمهوری یک فرد نظامی یا یک فرد

غیرنظامی چه انتخابی خواهید داشت؟ اعداد جالب‌توجه است. ۵۸/۱درصد پاسخ داده‌اند اساساً چنین دوگانه‌ای در ذهن‌شان نیست و فرقی نمی‌کند رئیس هیات دولت آینده ایران یک نظامی باشد یا یک فرد غیرنظامی. ۳۱/۹درصد گفته‌اند ترجیح می‌دهند یک فرد غیرنظامی رئیس دولت بعدی ایران باشد و ۹/۵درصد هم ریاست‌جمهوری یک فرد نظامی را انتخاب کرده‌اند.

سه: حوزوی یا غیرحوزوی بودن

این چالش که البته قدری قدیمی‌تر هم هست، در این نظر‌سنجی هم به‌سنجش در میان افکار عمومی گذاشته شده و از آنها پرسیده شده که در دوگانه حوزوی یا غیرحوزوی بودن رئیس‌جمهور بعدی کدام گزینه را انتخاب می‌کنید. در این مورد هم پاسخ مردم نشان داده که اکثریت اولویت‌شان چیز دیگری است و این دوگانه در ذهن‌شان جایی ندارد.

۵۹/۱درصد از پاسخ‌ها مبنی‌بر این بوده که فرقی نمی‌کند رئیس دولت بعدی حوزوی باشد یا خیر، ۳۴/۹درصد توضیح داده‌اند که علاقه به ریاست‌جمهوری یک فرد غیرحوزوی دارند و ۴/۵ درصد هم ذکر کرده‌اند که علاقه‌مند به تکرار ریاست‌جمهوری یک فرد حوزوی در دوره بعدی دولت جمهوری اسلامی ایران هستند.

چهار: جوان بودن رئیس‌جمهور

یکی دیگر از موضوعاتی که شاید بیشتر از گذشته در این انتخابات محل بحث باشد، موضوع جوان یا پیر بودن رئیس‌جمهور است؛ موضوعی که شاید بیشتر از گذشته به‌خاطر خرختی موجود در دولت حسن روحانی دیده می‌شد و مساله جوان گرایی که تقریباً و به‌جز یک‌دو مورد در دولت‌های یازدهم و دوازدهم به وقوع نپیوست.

حالا همین موضوع در این نظر‌سنجی مطرح و از مردم خواسته شده که نظر‌شان را درمورد دوگانه رئیس‌جمهور جوان یا پیر بگویند. در میان نظرات پاسخ‌دهنده‌ها دقیقاً ۵۰ درصد گفته‌اند که برایشان هیچ تفاوتی ندارد رئیس‌جمهور بعدی جوان باشد یا پیر، مابقی هم ۳۸/۸درصد گفته‌اند که ترجیح می‌دهند رئیس دولت آینده یک فرد جوان باشد و ۱۰/۷ درصد هم پیر بودن و احتمالاً داشتن تجربه بیشتر را مدنظر قرار داده‌اند.

در جمع‌بندی این بخش نهایتاً با توجه به نتایج هر چهار مورد دوگانه یادشده، باید گفت همچنان همان مساله اصلی مبنی‌بر پیش بودن دوگانه‌های اصلی‌تری چون دوقطبی در زمینه کارآمدی برای مردم اولویت بیشتری دارد و احتمالاً فارغ از پیر یا جوان بودن، نظامی یا غیرنظامی بودن، زن یا مرد بودن و حوزوی یا غیرحوزوی بودن، به کسی رای خواهند داد که بتواند کارآمدی از خود نشان داده و درعمل تغییری در وضیعت اقتصادی و معیشت زندگی مردم به‌وجود بیاورد.